

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Одеського
державного університету

внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

полковник поліції



Максим КОРНІЄНКО

08 2026 р.

ВИСНОВОК

**Одеського державного університету внутрішніх справ щодо
дисертаційного дослідження Усатого Олексія Олексійовича на тему:
«Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до
позбавлення волі в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262
«Правоохоронна діяльність»**

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України № 20 від 12 серпня 2026 року щодо проведення публічної презентації та обговорення наукових результатів дисертаційного дослідження аспіранта відділу аспірантури (ад'юнктури) та докторантури Одеського державного університету внутрішніх справ Усатого Олексія Олексійовича на тему: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність».

Головуючий: завідувач кафедри доктор юридичних наук, професор Андрій Бабенко.

Секретар: лаборант кафедри Пантелеева Дар'я.

Присутні:

Балобанова Дар'я, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри ;
Беніцький Андрій, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри;
Меркулова Валентина, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри ;
Мандриченко Жанна, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри;
Смоков Сергій, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри ;
Горбаньов Ігор, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри ;
Мельнікова Олена, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри ;
Резніченко Ганна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри ;
Сокуренько Віталій, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри;
Проданець Наталія, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри ;

Комісарчук Руслан, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри ;
 Федоров Ігор, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри ;
 Матвеевський Олег, старший викладач кафедри ;
 Саїнчин Сергій, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри ;
 Яцковина Віталій, кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри;
 Стоянов Костянтин, доктор філософії, викладач кафедри;
 Снітніков Дмитро, викладач кафедри;
 Меснянкіна Марина, викладач кафедри;
 Цимар Євгенія, викладач кафедри;
 Білак Наталя, доктор юридичних наук, викладач кафедри.

Запрошені:

Домброван Наталія, начальник відділу організації наукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Конопельський Віктор, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Пишна Ганна, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

підполковник поліції Медведенко Надія, , старший науковий співробітник відділення організації наукової роботи відділу організації наукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ; кандидат юридичних наук, доцент.

полковник поліції Корнієнко Максим, перший проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Собко Ганна, професор кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Теслюк Ірина, начальник відділу аспірантури (ад'юнктури) та докторантури Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Порядок денний:

33. Про розгляд кафедрою дисертаційного дослідження аспіранта відділу аспірантури (ад'юнктури) та докторантури ОДУВС Усатого Олексія Олексійовича, яке подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» за темою: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні».

СЛУХАЛИ:

Інформацію Дар'ї Пантелєєвої про розгляд та обговорення кафедрою дисертаційного дослідження аспіранта Усатого Олексія Олексійовича.

ВИСТУПИЛИ:

Головуючий засідання Андрій Бабенко повідомив, що на розгляд та обговорення кафедрою виноситься дисертаційне дослідження аспіранта відділу аспірантури (ад'юнктури) та докторантури ОДУВС Усатого Олексія Олексійовича на тему: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність». Науковий керівник – Резніченко Ганна Семенівна, кандидат юридичних наук, доцент. Було зазначено короткі відомості про здобувача: Усатий Олексій Олексійович народився 04 травня 1993 року у с. Троїцьке Любашівського району Одеської області.

З серпня 2010 по лютий 2014 року навчався в Одеському державному університеті внутрішніх справ, після чого до вересня 2015 року працював слідчим у Любашівському районному відділі ГУМВС в Одеській області. Протягом вересня 2015 — лютого 2017 року навчався в магістратурі ОДУВС (із переоформленням у листопаді 2015 року та звільненням у запас у зв'язку з переходом до поліції). З лютого 2017 року продовжує службу в ГУНП в Одеській області: працював слідчим у Любашівському відділенні поліції, а далі обіймав посади інспектора, старшого інспектора з особливих доручень та старшого інспектора у підрозділі організації діяльності ізоляторів тимчасового тримання та місць тримання затриманих осіб. З вересня 2022 року очолив цей відділ, а з грудня 2024 року і дотепер обіймає посаду начальника відділу організації діяльності ізоляторів тимчасового тримання та моніторингу дій із затриманими ГУНП в Одеській області.

Здобувач Усатий Олексій виступив з викладенням основного змісту дисертаційного дослідження. Сучасний етап розвитку пенітенціарної політики України характеризується фундаментальними змінами, спрямованими на гуманізацію системи виконання кримінальних покарань, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів поводження із засудженими та трансформацію кримінально-виконавчої системи у сучасну пенітенціарну систему європейського типу. Одним із ключових завдань сучасної кримінально-виконавчої політики є забезпечення такого процесу виконання покарання, який би не обмежувався лише ізоляцією особи від суспільства, а був спрямований на її виправлення, ресоціалізацію та підготовку до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві після звільнення. Саме тому особливого значення сьогодні набуває дослідження інституту кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні як одного з основних засобів їх виправлення і ресоціалізації. Праця засуджених історично займала важливе місце у системі виконання покарань, однак її правова природа та соціальне призначення зазнали суттєвої трансформації. Якщо у попередні історичні періоди вона переважно розглядалася як елемент карального впливу та засіб забезпечення функціонування пенітенціарних установ, то сучасні міжнародні стандарти виходять із необхідності розглядати працю засуджених як інструмент

формування соціально позитивних якостей особи, набуття професійних навичок, підтримання трудової мотивації та підготовки до життя після звільнення.

Разом із тим аналіз чинного кримінально-виконавчого законодавства України свідчить про наявність низки проблемних аспектів правового регулювання суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі. Зокрема, наявна законодавча модель недостатньо повною мірою визначає її виправне і ресоціалізаційне спрямування, взаємозв'язок із професійним навчанням, індивідуалізацією трудового впливу та подальшим працевлаштуванням після звільнення.

Недостатня розробленість зазначеної проблематики у сучасній кримінально-виконавчій науці, відсутність комплексних наукових досліджень у зазначеному напрямку, а також необхідність удосконалення законодавчого та організаційного забезпечення даного інституту зумовлюють актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері пенітенціарної науки, кримінально-виконавчого права, кримінології та трудового права. Їх наукові здобутки хоч і містять низку системних положень та висновків, які прямо або опосередковано стосуються предмету даного наукового дослідження, разом з тим саме питання кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні залишаються недостатньо дослідженими, що потребує комплексного наукового осмислення її правової природи, змісту, організаційних механізмів реалізації та напрямів удосконалення.

Наведені обставини у своїй сукупності вказують на необхідність проведення самостійного і комплексного наукового дослідження кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні, що і обумовлює вибір теми дисертаційної роботи, її спрямованість та зміст.

Головуючий засідання Бабенко Андрій запропонував перейти до обговорення кафедраю дисертаційного дослідження.

Професор кафедри Меркулова Валентина зазначила про визначену у дисертаційному дослідженні необхідність переходу від категорії «суспільно корисна праця засуджених» до категорії «трудова зайнятість засуджених до позбавлення волі», та поставила здобувачеві питання про обумовленість та переваги запропонованого переходу порівняно із чинною законодавчою моделлю. Здобувач Усатий Олексій у відповіді повідомив, що необхідність переходу від категорії «суспільно корисна праця засуджених» до категорії «трудова зайнятість засуджених до позбавлення волі» обумовлена передусім зміною сучасної парадигми виконання кримінальних покарань. Як показало проведене дослідження, історично праця засуджених розглядалася переважно як елемент режиму виконання покарання, засіб забезпечення виробничої діяльності установ виконання покарань та форма організації зайнятості осіб, позбавлених волі. Такий підхід був характерним для радянської моделі виконання покарань, де основний акцент робився на дисциплінарному та виробничому аспекті праці. Водночас сучасна кримінально-виконавча політика України, орієнтована на

європейські стандарти поводження із засудженими, виходить із того, що основною метою виконання покарання є не лише ізоляція особи, а її виправлення, ресоціалізація та підготовка до повернення у суспільство. Саме тому праця засуджених повинна розглядатися не лише як процес виконання певної роботи, а як комплексний механізм формування соціально позитивних якостей особи. Категорія «трудова зайнятість засуджених» є більш широкою, оскільки включає: визначення трудового потенціалу засудженого; професійну орієнтацію; професійне навчання; набуття або відновлення професійних компетентностей; безпосередню трудову діяльність; підготовку до звільнення; сприяння подальшому працевлаштуванню. Таким чином, запропонована концепція не заперечує значення суспільно корисної праці як одного з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, а розширює її зміст, переводячи її із вузької категорії виконання роботи до комплексного процесу соціальної інтеграції засудженої особи у суспільство після звільнення.

Професор кафедри Горбаньов Ігор поставив здобувачеві питання щодо комплексності правової природи поняття «суспільно корисна праця засуджених». У відповіді Усатий Олексій повідомив, що комплексна правова природа суспільно корисної праці засуджених обумовлена тим, що цей інститут одночасно регулюється нормами декількох галузей права. Передусім суспільно корисна праця засуджених має кримінально-виконавчий характер, оскільки вона є одним із основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу України. Водночас вона має трудово-правову природу, оскільки пов'язана із реалізацією права засуджених на працю, забезпеченням безпечних умов праці, оплатою праці та професійним розвитком. Також присутній соціальний аспект, оскільки трудова діяльність засуджених спрямована на формування здатності особи забезпечувати власне існування законним шляхом після звільнення. Крім того, значний вплив мають міжнародно-правові стандарти, які визначають гуманістичний характер праці осіб позбавлених волі. Саме тому у дисертації зроблено висновок, що ефективне правове регулювання цього інституту неможливе виключно в межах кримінально-виконавчого законодавства без урахування норм трудового та соціального права.

Старший викладач кафедри Саїнчин Сергій поставив здобувачеві питання щодо ролі Державної кримінально-виконавчої служби України у запропонованій в дисертаційному дослідженні моделі трудової зайнятості засуджених до позбавлення волі. Усатий Олексій у своїй відповіді повідомив, що традиційно роль Державної кримінально-виконавчої служби України у сфері суспільно корисної праці засуджених переважно зводилася до організації їх виробничої діяльності та забезпечення залучення засуджених до роботи. Запропонований підхід передбачає трансформацію цієї ролі від суб'єкта організації суспільно корисної праці до суб'єкта формування системи трудової зайнятості засуджених. Це означає, що ДКВС України повинна забезпечувати: оцінювання трудового потенціалу засуджених; організацію професійної підготовки; співпрацю з освітніми установами; взаємодію з центрами зайнятості; підготовку засуджених до звільнення. Таким чином, основним результатом діяльності ДКВС у цій сфері

має бути не кількість залучених до роботи осіб, а рівень їх підготовленості до самостійного життя після звільнення.

Завідувач кафедри кримінального права та кримінології Конопельський Віктор поставив здобувачеві питання щодо потенційних ризиків та проблем, які можуть виникнути при запровадженні запропонованої моделі трудової діяльності засуджених. У своїй відповіді здобувач зазначив, що основними ризиками можуть бути: недостатнє фінансове забезпечення; обмеженість виробничої бази установ виконання покарань; відсутність достатньої кількості кваліфікованих педагогічних і виробничих кадрів; формальний підхід до реалізації індивідуальних програм трудової зайнятості. Однак ці ризики не заперечують необхідності реформування, а лише навпаки - саме через нормативне закріплення нової моделі можна створити правові передумови для поступового вирішення зазначених проблем.

Головуючий засідання Андрій Бабенко підтримав дисертаційне дослідження, відзначив зміст праці, ступінь виконання науково-дослідних завдань та якість засвоєння освітньо-наукової програми, які свідчать про те, що здобувач провів цілісне, належно аргументоване й повністю самостійне дослідження. Дисертація являє собою завершений науковий доробок, який має вагомe значення для розвитку вітчизняної юридичної науки, та надав слово науковому керівнику, доценту кафедри Резніченко Ганні.

Доцент кафедри Резніченко Ганна повідомила, що дисертаційне дослідження характеризується достатньо розгорнутою і, загалом – вдалою структурою, що дозволило зупинитися не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість. Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні», зокрема свідчить опрацювання значного масиву наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій. Характеризуючи здобувача слід зазначити, що Усатий О.О. за час роботи над дисертацією проявив себе як цілеспрямований та наполегливий науковець, що свідчить про достатній ступінь його наукової зрілості. Неухильно дотримувався правил академічної доброчесності. Проявив себе як дисциплінований, надійний, відповідальний, добросовісний, пунктуальний і чесний здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня.

Начальник відділу аспірантури (ад'юнктури) та докторантури Теслюк Ірина повідомила про виконання здобувачкою освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи в повному обсязі.

Підсумовуючи обговорення, головуєчий засідання Андрій Бабенко запропонував винести на голосування питання про затвердження висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Усатого Олексія Олексійовича.

За -22, проти -0, утрималось -0.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Усатого Олексія Олексійовича на тему: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку пенітенціарної політики України характеризується фундаментальними змінами, спрямованими на гуманізацію системи виконання кримінальних покарань, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів поводження із засудженими та трансформацію кримінально-виконавчої системи у сучасну пенітенціарну систему європейського типу. Зазначені процеси набувають особливого значення в умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України, коли держава одночасно змушена забезпечувати належне виконання кримінальних покарань, гарантувати права осіб, позбавлених волі, та створювати ефективні механізми їх подальшої соціальної інтеграції у суспільство після звільнення.

Одним із ключових завдань сучасної кримінально-виконавчої політики є забезпечення такого процесу виконання покарання, який би не обмежувався лише ізоляцією особи від суспільства, а був спрямований на її виправлення, ресоціалізацію та підготовку до самостійного загальноприйнятого соціально нормативного життя в суспільстві після звільнення. Саме тому особливого значення сьогодні набуває дослідження інституту кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні як одного з основних засобів їх виправлення і ресоціалізації. Відповідно до положень Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р, подальша демократизація, гуманізація та наближення національної системи виконання покарань до європейських стандартів потребують переосмислення традиційних підходів до організації процесу виправлення і ресоціалізації засуджених, у тому числі й до правового регулювання їх трудової діяльності.

Праця засуджених історично займала важливе місце у системі виконання покарань, однак її правова природа та соціальне призначення зазнали суттєвої трансформації. Якщо у попередні історичні періоди вона переважно розглядалася як елемент карального впливу та засіб забезпечення функціонування пенітенціарних установ, то сучасні міжнародні стандарти виходять із необхідності розглядати працю засуджених як інструмент формування соціально позитивних якостей особи, набуття професійних навичок, підтримання трудової мотивації та підготовки до життя після звільнення.

Разом із тим аналіз чинного кримінально-виконавчого законодавства України свідчить про наявність низки проблемних аспектів правового регулювання суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі. Зокрема, наявна законодавча модель недостатньо повною мірою визначає її виправне і ресоціалізаційне спрямування, взаємозв'язок із професійним навчанням,

індивідуалізацією трудового працевлаштування після звільнення. впливу та подальшим Особливої актуальності набуває питання переосмислення положень статті 6 Кримінально-виконавчого кодексу України, відповідно до якої суспільно корисна праця визначається одним із основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених.

Водночас сучасні реалії функціонування установ виконання покарань ДКВС України свідчать, що суспільно корисна праця засуджених поступово втрачає виключно виправне значення та набуває ознак їх трудової зайнятості, що обумовлює необхідність формування нового наукового та нормативного підходу до цього інституту, Недостатня розробленість зазначеної проблематики у сучасній кримінально-виконавчій науці, відсутність комплексних наукових досліджень у зазначеному напрямку, а також необхідність удосконалення законодавчого та організаційного забезпечення даного інституту зумовлюють актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері пенітенціарної науки, кримінально-виконавчого права, кримінології та трудового права, таких як: В. А. Бадира, І. Г., Богатирьов, О. І. Богатирьова, О. О. Бублік, О. А. Гритенко, О. М. Джужа, Т. А. Денисова, А. Г. Долгов, А. П. Гусак, І. Л. Жук, Л.А. Жук, Ю. В. Кернякевич Тарасійчук, О. Г. Колб, А. Л. Колодчина, В. Я. Конопельський, О.М. Кревсун, О. Г. Крикушенко, О. Ю. Литвиненко, С.В. Лучко, В. О. Меркулова, О. М. Неживець, О. І. Опанасенков, О. С. Почанська, М. С. Пузирьов, Г. С. Резніченко, Ю. П. Свиначенко, А. М. Сікун, А. Х. Степанюк, О. Т. Устюжанінова, Н. А. Фукс, Ю. А. Чеботарьова, О. О. Шкута, С. В. Царюк, І. С. Яковець, M. Ancel, D. Andrews, M. Boone, J. Bonta, J. Cid, N. Christie, A. Coyle, D. van Zyl Smit, S. Farrall, E. Fromm, E. Goffman, T. Hirschi, M. Killias, K. Laubenthal, A. Liebling, S. Maruna, D. Melossi, A. Nilsson, M. Pavarini, M. Porowski, J. Petersilia, J. Pratt, R. Sampson, T. Szymanowski, H. Tham, C. Uggen, та ін.

Наукові здобутки поіменованих вчених хоч і містять низку системних положень та висновків, які прямо або опосередковано стосуються предмету даного наукового дослідження, разом з тим саме питання кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні залишаються недостатньо дослідженими, що потребує комплексного наукового осмислення її правової природи, змісту, організаційних механізмів реалізації та напрямів удосконалення.

Наведені обставини у своїй сукупності вказують на необхідність проведення самостійного і комплексного наукового дослідження кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні, що і обумовлює вибір теми дисертаційної роботи, її спрямованість та зміст.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розв'язання конкретного наукового завдання шляхом комплексного наукового обґрунтування кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні, визначення її правової природи, місця та ролі у системі основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, а

також розроблення пропозицій щодо удосконалення кримінально-виконавчого законодавства та практики діяльності органів і установ виконання покарань ДКВС України. Відповідно до цієї мети поставлено такі *завдання*:

- проаналізувати стан наукового дослідження кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні;
- розкрити методологію наукового дослідження кримінально виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні;
- дослідити міжнародно-правові стандарти праці засуджених до позбавлення волі;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання суспільно корисної праці, засуджених до позбавлення волі в Україні;
- визначити поняття та розкрити зміст кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні;
- встановити роль та місце суспільно корисної праці у реінтеграції засуджених до життя після звільнення;
- з'ясувати сучасний стан суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні;
- вивчити зарубіжний досвід праці засуджених до позбавлення волі;
- надати пропозиції щодо законодавчого удосконалення кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні та сформулювати рекомендації, спрямовані на покращення практики діяльності органів і установ виконання покарань ДКВС України у цьому напрямі.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі виконання покарання у виді позбавлення волі та пов'язані із залученням засуджених до суспільно корисної праці як одного із засобів їх виправлення і ресоціалізації.

Предмет дослідження – кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні.

Методи дослідження. Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети та задач дослідження, його об'єкта і предмета. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких забезпечило всебічне та системне вивчення інституту кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні.

За допомогою діалектичного методу досліджено закономірності розвитку інституту суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі, визначено взаємозв'язок між еволюцією кримінально-виконавчої політики, зміною підходів до виконання покарань та трансформацією розуміння ролі трудової діяльності засуджених.

Історико-правовий метод використано для аналізу становлення та розвитку правового регулювання суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі, визначення основних етапів формування відповідного кримінально-виконавчого інституту та особливостей його розвитку в Україні.

Формально-юридичний метод застосовано під час дослідження положень Конституції України, КК України, КВК України, законів України, підзаконних

нормативно-правових актів та міжнародних документів у сфері виконання кримінальних покарань.

Системно-структурний метод дозволив визначити місце суспільно корисної праці у системі основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених.

Порівняльно-правовий метод використано для дослідження міжнародно правових стандартів праці засуджених до позбавлення волі та визначення можливостей їх імплементації у кримінально-виконавче законодавство України.

Статистичний та емпіричний методи застосовано під час аналізу практики діяльності органів і установ виконання покарань ДКВС України, показників залучення засуджених до трудової діяльності, проблем організації суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі та ефективності її використання як одного із основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених.

Метод прогнозування використано для обґрунтування перспектив удосконалення кримінально-виконавчого законодавства України та формування сучасної моделі трудової зайнятості засуджених до позбавлення волі.

Застосування зазначеної сукупності методів дозволило забезпечити комплексність дослідження, сформувати авторську концепцію розвитку інституту трудової зайнятості засуджених та розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення кримінально-виконавчих засад її реалізації.

Емпіричну базу дослідження склали статистичні показники Міністерства юстиції України за 2020–2024 рр., узагальнені дані результатів анкетування 164 осіб зі складу персоналу установ виконання покарань ДКВС України та 346 засуджених до позбавлення волі (Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Черкаської та Чернігівської областей) України, результати вивчення 286 особових справ засуджених. У роботі також було використано інформацію, яка висвітлена в оглядах, бюлетенях, інформаційних листах, наказах Міністерства юстиції України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження відповідає основним напрямам реалізації Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021, Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 р. та операційному плані її реалізації у 2022–2024 рр., схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. № 1153-р та відповідає тематиці наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0116U006773), а також науково-дослідницької роботи кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення кримінально правової діяльності суб'єктів запобігання кримінальним

правопорушенням в інтересах кримінального судочинства» (державний реєстраційний номер № 0124U004215).

Тема дисертації затверджена вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ 26 вересня 2023 року (протокол № 2).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено відповідні посилання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним науковим дослідженням, у якому вирішено конкретне наукове завдання щодо розроблення кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні. У роботі сформульовано нові в концептуальному та теоретико-прикладному плані наукові положення, висновки й рекомендації, що мають істотне значення для подальшого розвитку науки кримінально-виконавчого права, удосконалення кримінально-виконавчого законодавства та практики діяльності органів і установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України у сфері організації та забезпечення суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі.

До найсуттєвіших результатів дослідження, що зумовлюють його наукову новизну, належать:

вперше:

- виокремлено три основні етапи наукового дослідження кримінально-виконавчих засад суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні, а саме: становлення сучасної доктрини суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі (2003–2013 рр.), реформування пенітенціарної системи та переосмислення ролі суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі (2014–2021 рр.), а також переосмислення суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі крізь призму європейських стандартів виправлення і ресоціалізації засуджених (2022 р. – дотепер);

- доведено необхідність зміни концептуального підходу до визначення ролі Державної кримінально-виконавчої служби України у сфері організації суспільно корисної праці засуджених, від суб'єкта організації суспільно корисної праці до суб'єкта формування системи трудової зайнятості засуджених, орієнтованої на їх виправлення, ресоціалізацію та соціальну реінтеграцію у суспільство після звільнення.

- обґрунтовано необхідність зміни концептуального підходу до правового регулювання суспільно корисної праці засуджених шляхом переходу від вузької категорії «суспільно корисна праця засуджених» до більш широкої та комплексної категорії «трудова зайнятість засуджених», як одного із основних засобів їх виправлення і ресоціалізації.

Запропонована концепція передбачає, що трудова зайнятість засуджених повинна розглядатися як самостійна кримінально-виконавча категорія, що являє собою систему правових, організаційних, освітніх та соціальних заходів,

спрямованих на забезпечення участі засуджених у суспільно корисній діяльності, формування їх професійних компетентностей, розвиток трудової мотивації, підготовку до самостійного працевлаштування та створення необхідних умов для ефективного виправлення, ресоціалізації і реінтеграції засуджених до самостійного загальноприйнятого соціально нормативного життя в суспільстві після звільнення.

удосконалено:

- наукові положення щодо правової природи суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі, яка має комплексний характер та поєднує кримінально-виконавчі, трудові, соціальні та організаційні елементи;

- положення щодо місця суспільно корисної праці у системі засобів основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених шляхом обґрунтування її пріоритетного значення у формуванні соціально корисної поведінки, трудових навичок та готовності особи до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві після звільнення;

- підходи до нормативно-правового регулювання трудової діяльності засуджених шляхом визначення необхідності більш чіткого законодавчого закріплення її мети, принципів, критеріїв індивідуалізації та зв'язку з професійним навчанням і подальшим працевлаштуванням засуджених;

- поняття «суспільно корисна праця засуджених до позбавлення волі» - врегульована нормами кримінально-виконавчого законодавства форма трудової діяльності засуджених, яка здійснюється з урахуванням їх індивідуальних особливостей, стану здоров'я, професійних здібностей та потреб виправлення і ресоціалізації, спрямованої на формування у засуджених соціально корисних навичок та форм та правил поведінки, набуття професійних компетентностей та підготовку засуджених до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві після звільнення.

набули подальшого розвитку:

- положення щодо необхідності імплементації міжнародних стандартів поведінки із засудженими у сфері організації їх трудової діяльності, відповідно до яких праця осіб, позбавлених волі, не може мати характер додаткового покарання, а повинна бути спрямована на розвиток особистості засудженого та підготовку його до повернення у суспільство після звільнення;

- наукові підходи до визначення ролі суспільно корисної праці засуджених у механізмі попередження рецидивної злочинності, оскільки формування професійних навичок, трудової мотивації та можливості легального працевлаштування після звільнення є важливими чинниками успішного виправлення і ресоціалізації засуджених;

- пропозиції щодо удосконалення організаційно-правових механізмів залучення засуджених до трудової діяльності шляхом запровадження індивідуальних програм трудової адаптації, професійного розвитку та підготовки до звільнення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для подальшого розвитку кримінально-виконавчої науки,

удосконалення нормативно-правового регулювання суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі та підвищення ефективності діяльності органів і установ виконання покарань Міністерства юстиції України.

Сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у таких напрямках:

– в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Кримінально-виконавче право» та «Кримінологія», а також підготовки навчально-методичних матеріалів для здобувачів вищої освіти (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 03 липня 2026 р.).

– у науково-дослідній діяльності, для подальшого розвитку доктринальних положень кримінально-виконавчого права, дослідження проблем виконання покарань, виправлення і ресоціалізації засуджених, а також формування сучасної концепції трудової зайнятості засуджених до позбавлення волі (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 04 серпня 2026 р.).

– у практичній діяльності для удосконалення організаційно-правових засад залучення засуджених до трудової діяльності, запровадження індивідуальних програм трудової адаптації, визначення професійного потенціалу засуджених та забезпечення зв'язку між суспільно корисною працею засуджених до позбавлення волі, як під час відбування засудженими покарання так і подальшою соціальною інтеграцією після звільнення (акт впровадження ГУНП в Одеській області від 20 липня 2026 р.);

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Пенітенціарна система у глобальному вимірі» (м. Київ, 3 листопада 2023 р.); «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально виконавчі заходи попередження злочинності» (м. Одеса 24 листопада 2023 р.); «Захист прав дитини в умовах військової агресії» (м. Одеса, 19 червня 2026 р.). Одеса : ОДУВС, 2026С. 407-409.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Усатий О.О. Теоретико-правові засади трансформації суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі у концепцію їх трудової зайнятості. the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. – 2025. – № 137. С. 117-125. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/08/usatyi_137.pdf

2. Усатий О.О. Міжнародно-правові стандарти та європейські моделі трудової зайнятості засуджених до позбавлення волі: шляхи імплементації в кримінально-виконавче законодавство України. the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. – 2025. – № 138. С. 221-230. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/09/usatyi_138.pdf

3. Усатий О.О. Напрями вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства України у сфері трудової зайнятості засуджених до позбавлення волі. the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. – 2025. – № 139. С. 168-175. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/10/usatyi_139.pdf

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Усатий О. О. Праця засуджених до позбавлення волі, право чи обов'язок? Пенітенціарна система у глобальному вимірі: матер. III міжнар. пенітенціарного форуму (м. Київ, 3 листопада 2023 р.) Львів – Торунь : Liha Pres, 2023. С. 122 -123. 5. Усатий О. О. Суспільно корисна праця, як засіб виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Одеса 24 листопада 2023 р.) Одеса : ОДУВС, 2023. С. 197-199.

6. Усатий О. О. Основні міжнародні стандарти праці засуджених до позбавлення волі на певний строк. Захист прав дитини в умовах військової агресії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 червня 2026 р.). Одеса : ОДУВС, 2026С. 407-409.

УХВАЛИЛИ:

1. Інформацію взяти до відома.

2. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Усатого Олексія Олексійовича на тему: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні» поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

3. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів Усатого Олексія Олексійовича на тему: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні» відповідає спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

4. Рекомендувати дисертацію Усатого Олексія Олексійовича на тему: «Кримінально-виконавчі засади суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі в Україні» до Вченої ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» у разовій спеціалізованій вченій раді.

Голова засідання

Секретар засідання



Андрій БАБЕНКО

Дар'я ПАНТЕЛЄЄВА